

Stanislav V e j v a r, Dějiny tělovýchovné organizace
Orel v Čechách 1909 - 1948

K tématice, kterou právě zpracovávají, si historikové často - aspoň načas - vytvářejí vnitřní vztah. "Žijí" jí, když budují její pramennou bázi, když promýšlejí intepretační uchopení látky a strukturu práce podle jejího žánru, když hledají výstižné formulace. Toto sžití je patrné také na doktorské disertaci Stanislava Vejvara Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách v letech 1909-1948.

Prvotním impulzem bylo zřejmě autorovo přesvědčení, že Orel je historiografií opomíjen, ač si zaslouží, aby byl v dějinách české společnosti zařazen mezi vedoucí tělovýchovné a zároveň ideologické organizace. Rozhodl se tento stav korigovat rozsáhlou monografií, které věnoval mimořádné badatelské úsilí. Novější literatura už sice obsahuje faktograficky hutnou orelskou "kroniku", Vejvar chtěl ale vytvořit práci, která bude nejen zjišťovat a konstatovat, ale také analyzovat. Navíc ji soustavněji soustředil na českou část Orla, která potřebuje docenit.

Pramenné zdroje pro ni soustřeďoval s oceněnihodnou pílí /v seznamu ale zařadil mezi prameny i literaturu, v tisku neuvedl ročníky, archivní fondy nespecifikoval, u odkazů užil osobitou zkratku o.c./; prameny, zvláště tiskové a vůbec publikované mu poskytly bohatě informací, nejvíce o působení Orla v první ČSR, které shledával za potřebné uvádět i s detaily proměňující místy text do nechtěné kronikářské podoby. V něm se analýza ztrácí, nebo je předem pohlcena ilustrativními údaji vhodnými pro okamžitou publikační potřebu, ale rušícími hlavní jádro výkladu. Zdá se mi, že autor až podléhal jakési eufórii z tématiky a jako by úzkostné snaze podrobně referovat. Ta zřejmě také způsobila určité otazníky

nad těžištěm a způsobem interpretace.

Popisnost neumožňovala, ba téměř nedovolovala tázání, badatelskou formulaci problémů, jejich sledování a zodpovídání. Autor jistě namítne, že mnohé vnitřní a vnější problémy Orla poznal a učinil součástí výkladu. Nepochybuji - moje poznámka ale míří ke způsobu vidění celé tematiky, které vypisuje, líčí, vypráví, zaznamenává, méně posuzuje, místy až příliš "jen" popisuje. Zvláště prvorepublikánské období je až zaplaveno organizačními drobnostmi i málo významnými akcemi v podrobnostech, které jsou dnes už téměř bez významu. Až stereotypně jsou také označovány za úspěšné. Přitom by bylo vhodné např. srovnat slety - orelské a sokolské; jejich podmínky /orelské byly značně obtížnější/, realizaci, ohlas - a porovnat i jednotlivé orelské a další veřejné aktivity Orla. Zamýšlení zaslouží geografické rozložení orelských jednot a jeho důvody, sociální profil členské základny, apriorní meze organizace také významné, ideové, ba ideologické.

S.Vejnar není "pozorovatel", v tomto postavení by jeho cesta k analýzám byla dostupnější, ale niterně zainteresovaný autor. Je to znát v terminologii užívající u jmen oslovení bratr a sestra, projevuje se v "ulamování" či "zjemňování" hrotů, když se vynoří problematická situace, třeba za Druhé republiky. Příkladem je také chování slovenského Orla, který - pod vlivem kněžstva - měl blíže k podpoře luďáckého programu autonomie /tedy federace či konfederace/, než k pěstování státního českoslovenství. Nepochybně vznikaly sváry mezi hlavními funkcionáři Orla, čtenář si je někde musí spíše domýšlet. Snaha povědět co nejvíce vedla k opakování určitých údajů, charakteristik či dílčích shrnutí. Důvod je také v tom, že struktura práce má někdy problematickou podobu, potřebovala by "ukáznit", uvedení do problematiky dokonce předjímá následující výklad. Stylistika respektuje zvolený žánr, je věcná, odpovídá

obsahu.

Rozumím-li autorovu záměru, chtěl jednak podat co nejpodrobnější faktografii o Orlu / a s její pomocí ho v dějinách ještě zvýraznit/, jednak prospět další historiografické pozornosti k orelské tématice. Nasýtil text hutně, snad žádná stránka orelské historie nezůstala bez povšimnutí, i když se jim - pochopitelně - dostávalo různého interpretačního rozsahu a průniku. Autor vede čtenáře důsledně od zakladatelských počátků Orla až po údobí zákazů, pokusů o obnovu a dnešní existence, která se už nemůže rovnat času rozmachu, masové členské základny a pozornosti různých vlivných institucí. Disertace zkonkrétňuje, jak byl Orel spjat s katolickou církví - ideově, funkcionářsky a - nikoliv přímočaře, ale přesto zjevně - také organizačně. Nepochybně "sloužil" českému katolicismu, v podstatném byl jeho významnou, působivou součástí. Problematika nábožensko-katolického vlivu by ovšem stála za samostatné úvahy, které by spojovaly vnitřní život Orla s jeho vnějším obrazem. Úzce byl Orel spjat také s lidovou stranou; o této vazbě píše autor uvážlivě, nebyla přece zcela jednoduchá, a dokazuje tím, že mu analytický přístup k historické látce není cizí. Jde mu také o zachycení "životů" jednot - jedné dokonce věnoval zvláštní ucelenou kapitolu -, ale téma je zastoupeno ve více částech, jen je rozkládáno, přesto se pozornému čtenáři skládá do zajímavých dílů historického obrazu.

Značný prostor - v různých údobích - věnoval S.Vejvar organizačnímu vývoji Orla. Při postavení Orla v českém společenském životě /nejen tělovýchovném, z něho ale toto postavení odvozujícím/ je to pochopitelné, Orel měl silnou "konkurenci" v Sokole a DTJ, jež ho odkazovaly na třetí místo v tomto souboru. Nebylo periferní, některé problémy v "soutěži" si ale způsoboval sám, třeba ideologickou rigorózností, která soupeřila s modernistickým pohybem společnosti. Bez ní by ovšem nebyl tím, čím ho jeho vedoucí

představitelé chtěli mít. Názorově jednotní však také nebyli, z čehož vznikaly i svéry a střety. Nic mimořádného, v takové organizaci, jakou byl Orel, obvyklý jev.

Disertace Stanislava Vejvara Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách 1909-1948 je dílem soustavné badatelské práce a vyhraněného zájmu o téma. Dějiny Orla vybavil autor rozsáhlou původní faktografií, která bude užitečnou i pro širší dobovou historii, a to jak společnosti, tak organizací, s nimiž byl Orel úzce spjat. Vzhledem k tomuto přínosu doporučuji disertaci k obhajobě, která by se měla zaměřit i na metodologii interpretace.

Robert Kvaček

Prof.PhDr.Robert Kvaček, CSc.